

Ove partije i grupe održale su decembra 1959. godine u Mozambiku prvi somalijski kongres Nacionalnog fronta, na kome su ujedinile svoje snage u borbu za nacionalnu nezavisnost.

Uprkos mnogih represalija kolonijalistički protiv partija Nacionalnog fronta, ove su u julu prošle godine primorale kolonijalne drževe na izvesno odstupanje.

U predstojećoj fazi borbe za nacionalno ujedinjenje, punu ekonomsku i političku nezavisnost zemlje, uz postojeće partije i organizacije, iako još malebrojni i bez jasno oblikovanog programa, sindikati stiču sve veću ulogu. U sindikatima Somalije učlanjeno je oko desetak hiljada radnika i službenika, što je suznano dovoljno da oni u narednoj fazi borbe za nezavisnost dođu do većeg kraha.

U ujedinjenim teritorijama Somalije uskoro treba da se održe izbori za nove konstitucionalne organe, u kojima će prvi put učestvovati sve političke partije i organizacije somalijskog naroda.

SLOBODAN DOŠEN

DVIJE LINIJE U INTERPRETACIJI BIOLOŠKE BUDUĆNOSTI ČOVJEKA

Pod zajedničkim nazivom teoretska biologija na Zapadu se pažljivo njeguje tretiranje opšte-bioloških tema, koje prije svega podrazumijeva asimilaciju i interpretaciju objektivnih podataka iz oblasti nauke o organskoj prirodi. Važno mjesto u teoretsko-biološkim razmatranjima zauzima pitanje stvarnog i budućeg odnosa čovjeka prema prirodi, njenim silama i zakonitostima, s obzirom na savremeni nivo naučnog, tehničkog i društvenog razvika. Ma koliko bilo očevidno da se mišljenja izražavaju sa maksimalnom opreznosti, uz bezbrojne ograde i rezerve, evidentno je da stavovi najeminentnijih ličnosti moderne biologije u tom smislu nisu saglasni. Osim toga, vrijednost iznesenih procjena i hipoteza često je daleko ispod ugleda koji njihovi autori uživaju u naučnom svijetu. Dovoljna ilustracija opisanog stanja biće prikaz odgovarajućih pogleda dvojice visoko cijenjenih biologa-evolucionista, Džulijena Hakslija (Julian Huxley) i Džordža Gejlorda Simpsona (George Gaylord Simpson).

Psihosocijalna evolucija i debiologizacija problema čovjekove egzistencije

Svoje mišljenje o budućem toku evolucije kod čovjeka Haksli je objavio u predavanju na univerzitetu u Čikagu (predavanje je dijelom objavljeno na našem jeziku u beogradskom NIN-u broj 468 i 469). Za nas nisu od interesa njegove subjektivne pretpostavke o daljnjem toku misaonog progres čovječanstva, koje inače odišu izrazitom dobronamjernošću i dubokim humanizmom; nas zanima njegov stav u pitanju sadašnjeg i budućeg položaj čovjeka u odnosu na kretanja u biosferi, a taj stav Haksli izražava u jedno nedvoambisleno rečenici: »Mi tek što izlazimo iz biološke evolucije da bismo ušli u fazu psihosocijalnog razvoja, ostavljajući za sobom nepovratno biosferu i koristeći slobodnu noosferu (noosfera je okean ideja u kome lebdi čovjek).

Poštujući principe dosljednog evolucionizma, moglo bi se govoriti tome da sistem evolucije čovjeka ulazi u fazu relativnog usporenja dugoročnih bioloških procesa, gdje je težište promjena i razvika pomjereno na psihosocijalne elemente tog sistema, ali pri tome ne može biti govora o totalnoj smjeni jednog tipa evolucije drugim; psihosocijalna evolucija je tekta, teče težište uporedo sa biološkom, a njihova uzajamna nezavisnost ostaje i dalje ograničena.

U svom doslovnom obliku Hakslijeva postavke su neodržive jer implicitno sadrže iz korijena nemoguću tvrdnju: ako je čovjek «napustio» biosferu (a time i biološku evoluciju), onda je njegova egzistencija izgubila biološki karakter u potpunosti i on je stigao na neki definitivni i nepromjenljiv nivo biološkog razvika (to dolaze da izražaju autorova finalistička shvatanja, ispoljena i na drugim mjestima). Integralnim prenošenjem čovjekove razvojne linije u «noosferu» jednostavno je preobrnute činjenica da je samo biološka egzistencija (a ne i društvena i misaona) jedinog agensa «noosferske» evolucije — čovjeka (nesumnjivo bar kao vrste) objektivno jednaka njegovoj egzistenciji uopšte. Zbog te činjenice psihosocijalna evolucija nije, niti može da bude, samostalna u odnosu na kretanja u biosferi, tim prije što smo još uvijek daleko i od toga da savršeno poznajemo, a kamoli kontrolisamo ta kretanja. Tačno je da psihosocijalna (ovdje se neće ulaziti u pitanje vrijednosti samog termina) evolucija predstavlja proces koji raspolaže izvjesnom samostalnošću i rezultuje daljim i sve izrazitijim oslabođanjem čovjekovog evolucionog sistema od uticaja faktora prirodnog sistema evolucije, ali je njen osnovni misao u nemogućnosti apsolutnog osamostaljenja. Tu leži imanentna pokretačka snaga neprekidnog progressa kulture i civilizacije.

Prirnodno odabiranje putem diferencijalne stope nataliteta

Profesor Kolumbijskog univerziteta, američki paleontolog Simpson, prišao je ovom problemu sa sasvim drugačijeg stanovišta u svom eseju «Čovjekova evolucionna budućnost» (objavljeno u Zoologische Jahrbucher, Band 88, Heft 1, Jena 1967). On je razračunao sa ortogenetičarskim i mutacionističkim greškama, odbacio svaku pomisao da mehanizmi prirodnog odabiranja više ne djeluju u vrsti Homo sapiens i dosljedno darvinistički označio selekciju kao vodeći agens biološke evolucije uopšte, a prema tome i evolucije čovjeka.

Po Simpsonu, prirodno odabiranje ne djeluje više na prvobitni način. U ranijoj fazi evolucije čovjeka bilo je odlučujuća da jedinke dostignu propagacionu zrelost; samim tim je bilo obezbijeđeno da sve one daju (ne samo potencijalno nego i praktično) podjednak broj potomaka. Selekcija se dakle vršila preko ranog mortaliteta. Sadašnja situacija je bitno drugačija. Medicinska kontrola niza nasljednih defekata omogućava defektnim jedinkama da prežive i da prenesu svoje osobine na potomstvo; rana smrtnost postala je, bar za većinu civilizovanih zemalja, prevaziđena kao faktor u procesu prirodnog odabiranja. Ali ukoliko je radikalno opao rani mortalitet, ubitko je radikalno porasla neujednačenost distribucije rađanja. U većini savremenih kulturnih zajednica relativno mali dio roditelja proizvodi veći dio sljedeće generacije, a tu frakciju sačinjavaju pretežno roditelji nižeg ekonomskog i obrazovnog položaja.

Označivši inteligenciju kao osobinu koja je ujedno i najkarakterističnija i najvažnija za čovjekovu budućnost i naglasivši da je dovoljno razložno smatrati da ta osobina u određenoj mjeri stoji pod kontrolom genetičkih mehanizama, Simpson zaključuje da čovječanstvo vjerovatno evoluira u pravcu smanjenja intelektualnih sposobnosti. Za prirodno odabiranje su bez značaja nasljedne karakteristike kao takve, selekcija favorizuje jednostavno one karakteristike čiji nosioci ostavljaju veći broj potomaka, kako većinu pripadnika nove generacije proizvode roditelji na «nižem nivou». Odabiranje usmjerava evoluciju ka progresivnom smanjivanju inteligencije u svakoj sljedećoj generaciji.

S druge strane, čovječanstvo se nalazi u fazi rapidnog porasta naseljenosti, kome se ne mogu sagledati granice. Činjenicu da je udio geografski udaljenih populacija u tom porastu nejednak, Simpson ne smatra važnom za procjenu opšteg pravca evolucionih promjena kod čovjeka, jer su ljudske populacije uglavnom ujednačene po svim bitnim kvalitetima. Međutim, u budućoj pronaseljenosti on vidi opasnost, pretpostavljajući da će ona ugroziti, po svojoj prilici, naročito inteligentniji dio ljudskog roda.

Simpson konačno zaključuje da čovječanstvu najvjerovatnije predstoji intenzivna prenaseljenost praćena evolucionom stagnacijom ili degenerativnom evolucijom.

Sva svoja izvođenja Simpson popraća bezbrojnim rezervama, ali ipak otvoreno (dakle alarmantno) pledira za kontrolu ljudske evolucije putem, kako sam kaže, ekstremno prirodnih mjera za obuzdavanje reprodukcije u »nižim« a podsticanje u »višim«, »elitnim« grupama, što se ne bi smjelo shvatiti kao politički korak, nego kao naučni zahvat čovjekov u tok sopstvene sudbine koja kreće nezgodnim pravcem.

Simpsonova hiperbiologizacija problema čovjekove egzistencije

Simpsonove strepnje i predlozi nisu neka novost. Prenaseljenost i viša stopa nataliteta kod »nižih« (naravno — socijalnih) grupa davno su uplasiće buduće naučnike i teoretičare. Ali je prenošenje tih problema u sferu bioloških zakonitosti (i rješavanja tih problema) dovoljno svježa pojava, jer je transfer izveden uz znalačko prizivanje na nove i značajne naučne činjenice.

Simpsonova (i ne samo njegova) interpretacija prirodnog odabiranja kao mehanizma koji favorizuje genetičke karakteristike individue sa većim brojem potomaka (pri čemu su same karakteristike indiferentne), predstavlja praktički čistiju aproksamaciju. Suprotstavljanje takve formule klasičnoj Darvinovoj definiciji odvelo bi u usko stručnu raspravu, a ishod je tonak nesumnjivo. »Fitness« (tj. podobnost biološke jedinice da bude favorizovana od strane selekcije) svakako nije isto što i kvantitativna fertilitnost. No i prihvativši »fitness« onakvim kakvim ga smatra Simpson, nemoguće je saglasiti se sa njegovom pretpostavkom da selekcija među ljudima favorizuje nižu inteligenciju. Sve dok određena nasljedna osobina nema nikakvu vrijednost za »fitness« jedinke nosioca, ona ne može biti predmet usmjerenog prirodnog odabiranja. Da li je čovjek plavkos ili crvenokos, to nimalo ne utiče na broj potomaka koje će on imati (tj. na »fitness« u Simpsonovom smislu); ako se relativni broj crvenokosih individua povećava, to nije znak da je evolucija počela u prave crvene boje kose, nego slučajna fluktuacija u populaciji. U krajnjoj liniji is je slučaj i sa genetički određenim intelektualnim potencijalom jedinki.

Ako i zanemarimo ovaj čisto stručni prigovor autorovim komplikacijama (prigovor je na terenu problema koji ipak nisu jednoglasno i definitivno riješeni u savremenoj biologiji), ostaje činjenica da u njima na svaki način nedostaje jedna karika neophodna za njihovo logično izvođenje. Inteligencija je u krajnjoj liniji zaista kontrolisana nasljednim faktorima, porast broja individua sa nekom nasljednom oznakom može se uzeti kao indikacija prirodno odabiranja favorizuje tu oznaku, ekonomski i obrazovno inferiorne grupe stvarno imaju višu stopu nataliteta. Ali za zaključak da zbog sve toga čovječanstvo evoluiše u pravcu smanjene inteligencije, potrebno je na vezu između ekonomsko-obrazovne inferiornosti i nižeg stepena inteligencije (i to u smislu smanjenog intelektualnog potencijala, koji je određen i nekim faktorima).

Postavi da granicu mentalnih sposobnosti u krajnjoj liniji određuju nasljedni činioci, ne može se staviti ozbiljan prigovor. Međutim, kvalitativni i kvantitativni aspekt individualne inteligencije, njena objektivna vrijednost sa gledišta općih interesa, zavisi isključivo od stepena eksploatacije intelektualnog potencijala jedinke, a taj stepen je određen socijalnim i biološkim faktorima. Nije potrebno dokazivati da na primjer bez obrazovanja (a to nije jedini društveni činioci realizacije biološki određenog mentalnog kapaciteta) intelektualne mogućnosti ne samo da ostaju mrtav kapital nego praktično izmiču mogućnostima registracije.

Osnovne postavke ovog eseja o budućoj evoluciji ljudske vrste Simpson je već ranije izložio — samo ne dajući sud o njenom vjerovatnom smislu i opasnostima takve usmjerenosti, ne dajući program za izbjegavanje tih opasnosti — u poglavlju »Budućnost čovjeka i život« svoje knjige »Smisao i

knjige, koju je izdao istraživački profesor Jelskog univerziteta sredstvima iz fonda koje izvjesnog Dvaja H. Terija. Ona što se dosta razgovorito nastavlja na blagopisovih razmatranje jednostavno je rečeno u ugovoru o darovanju togom dolara sa tu zadužbinu: »Svrha ove fundacije nije uspređivanje naučnog istraživanja i skrivanja, nego asimilacija i interpretacija onoga što je bilo i što će biti otkrivene i primjena toga za ljudsku dobrobit, naročito ugrađivanjem filozofskih i naučnih istina u strukturu proširene i proširene religije... u cilju da hrišćanski duh bude gajen u punoj svjetlosti svjetskog znanja i da se čovječanstvu pomogne da dostigne najveće moguće blagostanje i sreću na ovom svijetu... nijedan revnosni tragač za istinom ne smije biti isključen zbog toga što njegovi pogledi izgledaju radikalni ili destruktivni za postojeća shvatanja.

LJUBOMIR BERBEROVIĆ

TRGOVAČKA RAZMJENA LATINSKE AMERIKE SA ISTOČNO-EVROPSKIM ZEMLJAMA

Posljednjih godina mnogo se diskutira o sve intenzivnijim odnosima koji su uspostavljeni između zemalja Latinske Amerike i istočno-evropskih zemalja. Osobito privlače pažnju oštroumni pokušaji Sovjetskog Saveza i njegovih saveznika za uspostavljanje ekonomskih veza sa ovim nerazvijenim područjem. Međutim, inter robna razmjena je još uvijek ograničena. U 1953. godini zemlje tzv. socijalističkog lagersa učestvuju u latino-američkoj spoljnotrgovinskoj razmjeni sa svega 0,5%, a 1957. već 1,5%.*) Ako pogledamo porast robne razmjene istočno-evropskih zemalja sa ostalim nerazvijenim područjima, odmah pada u oči nagli porast te razmjene sa nerazvijenim zemljama Afrike i Azije. Dok u razdoblju od 1958—1957. godine robna je razmjena istočno-evropskih zemalja sa zemljama Afrike porasla u odnosu na 1953. godinu za 189%, (uključujući ovdje i Srednji Istok), sa Južnom Azijom 326%, dotle je sa Latinskom Amerikom taj porast iznosio svega 23%. Prema nekim najnovijim podacima, robna razmjena istočno-evropskih zemalja sa ovim zemljama nerazvijenih kontinenata dostigla je u 1958. godini indeks porasta od 377%.

Komparirajući porast robne razmjene istočno-evropskih zemalja i zemalja Afrike i Azije sa zemljama Latinske Amerike konstatuje se da je taj porast sa zemljama Latinske Amerike bio mnogo sporiji u odnosu na ovaj mnogo intenzivniji i rapidniji sa zemljama Azije i Afrike. Međutim, za ovo postoje i izvjesne objektivne poteškoće. S jedne strane, postoji izvjesna opreznost sa kojom latino-američke zemlje ispituju i pristupaju prihvaćanju ponuda Sovjetskog Saveza i njegovih saveznika, tim više što se radi o »komunističkim« zemljama i što Sovjetski Savez daje vrlo povoljne uslove u tim ponudama, u odnosu na druge zemlje. Tako npr.: Argentina je u 1950. godini zaključila sa Sovjetskim Savezom ugovor za dobijanje kredita u vrijini od 100 miliona dolara, uz godišnju kamatu od 25%, kroz 10 godina, i to sa početkom prve rate u trećoj godini.

S druge strane, postoji još jedan vrlo solidan i snažan faktor odbrane protiv infiltriranja »komunističke politike« na latino-američko područje, a taj je solidarnost uzajamnih veza u odnosima između Latinske Amerike i Sjedinjenih Američkih Država, na što nas upućuje specijalno iz 1958. godine o uspostavljanju jedne interameričke banke koja bi imala zadatak da pomogne proces industrijalizacije u latino-

* Ovo i druge podatke u tekstu uzeti su iz časopisa »Revista di Politica Economica«, november—decembar 1958. 67—702, str. 384.